

KENYA NATIONAL EXAMINATION COUNCIL

KCSE 2009

KISWAHILI

KARATASI 3

AVAILABLE ONLINE AT:

Schools Net Kenya Consultancy

P.O. Box 8076 – 00200 Nairobi, Kenya | Tel: +254202319748

E-mail: infosnkenya@gmail.com | www.schoolsnetkenya.com

RIWAYA: (S.A MOHAMED: UTENGANO)

1. Lazima

“Katu asingajitia kibuibui na kutanga na njia. Lo, kachoshwa na shimiri za baruti anazoshindiliwa moyoni mwake.”

- a) eleza muktadha wa dondoo hili. (alama 4)

- b) taja na ufafunue tamathali ya usemi iliyotumika katika dondoo hili (alama 4)

- c) Eleza umuhimu wa kisa kinachorejelewa na dondoo. (alama 4)

- d) kwa kurejelea matukio mengine katika riwaya ya Utengano, fafania maudhui mawili yayoashiriwa na dondoo hili. (8 mks)

USHAIRI

Jibu swali la 2 au la 3

2 Soma shairi kisha ujibu maswali yanayofuata:

KIBARUWA: Abdilatif Abdalla

Kwenye shamba hilo kubwa asilani hakunyi mvuwa!

Ni kwa mitilizi ya jasho langu ndiyo hunweshezewa

Kwenye shamba hilo kubwa sasa imeshaiva kahawa

Na bunize ni matone ya damu yangu niliyotowa

Ndipo mte ukatipuza!

Buni hiyo itakaangwa buni hiyo itapondwapondwa

Buni hiyo itasagwa na buni hiyo itafyondwafyondwa

Bali itabaki nyeusi kama ngozi yangu Kibaruwa

Waulize ndege kwa nyimbo nyanana watutumbuizao

Iulize na mito kwa furaha maji itiririkao

Uulize na upepo mkali kwa ghadhabu uvumao-.

Viulize: Ni nani araukaye na mapema kuzitema mbuga na kuzilaza?

Viulize: Ni nani akweaye minazi tangu kuchapo hadi lingiapo giza?

Viulize: Ni nani abebeshwaye mizigo hadi maungo yakageuka shaza?

Halfuye hana faida moja apatay wala malipo yanayotosheleza-
Isipokuwa kusundugwa na kutupiwa matambara na vyakula viliyooza?

Viulize: Ni nani huyo ni nani!

Viulize: Ni nani aliyemaye mashamba na kuyapoliliya?

Na mimea kochokocho ikajaa kwa uzito ikajinamiya?

Hatimaye nani atajirikaye mali yakammiminikiya

Akatoa na kitambi kama mja mzito wa miezi tisiya

Na akaongeza magari na wanawake kutoka na kuingiya?

Viulize: Ni nani huyo nani!

Na hao ndege kwa nyimbo nyanana watutumbuizao

Nayo hiyo mito kwa furaha maji itirikao

Na huo upepo mkali wenye ghadhabu uvumao
Vyote hivyo vitatu vitakujibu kawa umoja wao
“Ni Kibaruwa Manamba ndiye mtendaji hayo!”

- a) Eleza dhamira ya shairi hili. (alama 2)
- b) Kwa kutoa mifano, eleza aina mbili za idhini ya kishairi
alizotumia mshairi (alama 4)
- c) kwa kurejelea ubeti wa tatu taja na ueleze tamathali ya usemi na mbinu ya
kimuundo mshairi (alama 4)
- d) Huku ukitoa mifano, eleza kwa kifupi mwelekeo wa mshairi kuhusu vibarua.
(alama 4)
- e) andika ubeti wa tano katika lugha ya nathari (alama 4)
- f) Onyesha utata wa maana katika matumizi ya Kibaruwa Manamba (alama 2)

Usione afuwaja, mwanza ajue heshima,

Kila mchimba kisima, budi hungia mwenyewe

4. Nakwambia uelewe, pulika ninayosema,
Si ari ya mwenginewe, kumuonya kwa lazima,
Mtu hufunza mwanawe, Kwanza ajue heshima,
Kila mchimba kisima, budi hungia mwenyewe.

5. Nisipokwambia wewe, kukufunza kila jema,
Kusudi nikuongowe, uepukwe na tujuma,
Matusi ndimi nipawe, ila na kila lawama,
Kila mchimba kisima, budi hungia mwenyewe

6. Hii si heri ujuwe, matusi kuigandama,
Hadhi usiniuzuwe, hamithilishwa na nyama,
Fikiri moyo utuwe, nikipapo taaluma
Kila mchimba kisima, budi hungia mwenyewe.

7. shika tena utambuwe, wasia huu ni mwema
Matendo usipunguwe, mazuri kutenda hima,
Yatende ubarikiwe, upawe na taadhima
Kila mchimba kisima, budi hungia mwenyewe.

8. Yakupasa uchunguwe, kila jambo kulipima
Upime ufafanuwe, mambo yote kwa alama
La kuwaka ulijuwe, pia lipi la kuzima,
Kila mchimba kisima hungia mwenyewe.

a) Eleza maudhui ya shairi hili. (alama 4)

b) Ujumbe unaowasilishwa katika shairi hili una hadhira lengwa tatu. Zitaje
na utoe mifano. (alama 6)

- c) Eleza umuhimu wa kipokeo kinachotumiwa katika shairi hili
(alama 4)
- d) Andika ubeti wa tano kwa lugha ya nathari. (alama 4)
- e) Eleza maana ya msamiati ufuatao kama ulivyotumiwa katika shairi:
- i) afuwaja
 - ii) taaluma (alama 2)

ANSWERS:

Order a copy of answers from www.schoolsnetkenya.com/order-e-copy

Email: infosnkenya@gmail.com / Tel.: +254202319748

NB> We charge Kshs. 100 ONLY to meet website, e-resource compilation and provision costs